

ZÁDOR JUDIT

IRÁSNÉ MELIS KATALIN KÖSZÖNTÉSÉRE

Közel negyven évig volt Irásné Melis Katalin régész, történész, műemlékvédelmi szakmérnök a BTM Középkori Osztályának tagja. 1941-ben született, így tehát 2011-ben töltötte be 70-ik életévét. Születésnapja alkalmából, köszöntésképpen vázoljuk tudományos munkásságát és – mint közeli munkatársunkét – a múzeumi munkában betöltött lényeges szerepét.

Iskolai tanulmányait Nyíregyházán végezte. A régészet valószínűleg ifjú kora óta vonzotta, hiszen már általános iskolásként a Nyíregyházi Jósza András Múzeum ásatásain dolgozott, sőt a leletek feldolgozásában is részt vállalt. Jó iskola volt: Csallány Dezső múzeum igazgató mellett dolgozhatott. 1959-ben érettségizett, és még abban az évben felvették az ELTE Történelem–Régészet Szakára. Itt is a magyar történettudomány és archaeológia legkiválóbbjaitól tanulhatott, elég ha csak Székely György, Banner János vagy László Gyula professzorokat említjük. Több évtizedes régészeti tevékenysége, és az ehhez kapcsolódó tudományos életműve a Budapesti Történeti Múzeumhoz, és így a fővároshoz kötődik.

1963 nyarán, mint gyakornok a BTM Ős-, és Ókortörténeti Osztályára került Gábori Miklós és Gáboriné Csánk Veronika mellé. 1965-ben kapta meg kinevezését a Középkori Osztályra, ahol közeli munkatársai voltak többek között Feuerné Tóth Rózsa, Gerő Győző, Bertalan Vilmosné vagy később Kubinyi András is. Az osztály akkoriban költözött át a Szentháromság téri épületből az új, palotai helyére.

Az 1960-as évek végétől végzett régészeti feltárásokat Budapest szinte egész területén. Fő kutatási témái voltak a Buda és Pest körüli falvak, a középkori és hódoltságkori Pest, továbbá a Margitszigeti domonkos kolostor. A városon belüli régészet volt a fő területe, de egész tudományos életét meghatározta a főváros környéki középkori falvak feltá-

rása és a középkori falusi életmód tanulmányozása is. Ezt már csak azért is érdemes megemlíteni, mert a két feladat tulajdonképpen kétféle régészet-technikai felkészültséget igényelt. Legfontosabb munkái közé tartoztak a középkori Gercse, Szent Dienes és Csót falu kutatása és a települések leletanyagának feldolgozása. Doktori disszertációját a Pest környéki, Árpád-kori falvak anyagából írta 1977-ben, mely 1983-ban könyvalakban, „Adatok a Pesti síkság Árpád-kori településtörténe-

téhez” címmel meg is jelent. Ugyanakkor számos más publikációja is tanúskodik a Budapest környéki falvak történeti-régészeti kutatásairól. Az M0 autópálya nyomvonalán feltárt falurészletek vizsgálatával például felismerte, hogy a Pest és Buda körüli 11–13. századi települések az ún. külső kertes falvak típusába tartoztak.

Elévülhetetlenek azok az eredmények, amelyekre Pest kora középkori és 15. századi városfalának, és az azt körülvevő különféle műhelyeknek régészeti feltárásával és műemléki kutatásával jutott. 1969-ben kezdte meg munkáját Pest Belvárosában, a Városház utcában, ahol a korai városfal hosszú szakaszát azonosította. A Kiskörút – Károly körút, Múzeum körút, Magyar utca, Fővám tér vonalán házról-házra átvizsgálta és dokumentálta a 15. századi városfal többnyire ma már nem látható maradványait. Beazonosította a Váci utcát északról lezáró Váci kaput, feltárta a Kecskeméti Kaput és a Városháza északi udvarán futó hosszú városfalszakaszt. Kutatási eredményeit 1980-ban a BME Műemlékvédelmi Szakmérnöki Karának záró dolgozatában ismertette.

További régészeti ásatásaival, a Molnár utcában feltárt bőrfeldolgozó műhellyel, a Régiposta utcában kiásott torony maradványával, a Szerb utca 21-ben napvilágra került templom és dzsámi kutatásával új adatokkal gazdagította Pest középkori és hódoltság

kori történetét. Ugyanakkor tanulmányokat jelentett meg Buda kútleleteinek fa-, és bőryanagáról vagy a korabeli könyvkultúrához szorosan hozzátartozó könyvveretekről. Szerteágazó kultúrtörténeti munkáinak ezek is szerves részét képezték.

1995-ben kezdte meg a margitszigeti domonkos templom és apácakolostor feltárását. A több éven keresztül folyó ásatás eredményeként több épületből álló 13. századi királyi udvarhelyet tárt fel.

Írásné Melis Katalin több évtizedes áldozatos és rendkívül precíz munkával Budapest középkori topográfiájához nélkülözhetetlen leletanyagot hozott napvilágra, amelyeket feldolgozva és publikálva hozzájárult ahhoz, hogy új oldalról ismerhetjük meg a város történetét és topográfiáját.

A régészeti feltárásokon, a hosszú terepi munkán kívül fontos múzeumi feladatok hárultak rá, 1975–1985. között az egyesített Régészeti Restaurátor Osztály vezetője, 1983–1985. között a Középkori

Osztály megbízott osztályvezetője, 1987–1990 között pedig tudományos tanácsadó. Továbbá állandó résztvevője a Középkori Osztály hazai és külföldi kiállításainak, és szervezője és megalkotója az ásatási eredményeiből rendezett kiállításoknak. Közülük is kiemelkedik a 15. századi városfal bemutatása a Városvédő Egyesület Székházában, a Margit-szigeti feltárások és az M0-ás falukutatás eredményeit bemutató tárlat, amelyet a BTM-ben rendeztek meg.

Régészeti és várostörténeti elhivatottságát, szakmaszeretetét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a mai napig publikálja tudományos eredményeit, és szívesen tart előadásokat.

Kedves Kati! Születésnapod alkalmából szeretettel gratulálunk a Múzeum minden munkatársa nevében. Kívánunk neked jó egészséget, és még sok-sok tudományos publikációt, amellyel mi is gazdagodni fogunk. Isten éltesen!

GLÜCKWUNSCHSCHRIFT FÜR KATALIN IRÁS-MELIS

Unsere Kollegin, die Archäologin, Historikerin, Fachingenieurin für Denkmalschutz Katalin Írás-Melis war beinahe 40 Jahre Mitarbeiterin der Mittelalterlichen Abteilung.

Sie ist 1941 in Nyíregyháza geboren, wo sie auch die Mittelschule besucht hat. Sie mag sich seit ihrer jungen Jahren zur Archäologie hingezogen gefühlt haben: sie hat ja bereits als Grundschulkind an den Ausgrabungen des örtlichen Museums „Jósa András“ gearbeitet. Nach dem Abitur 1959 hat sie ihre Studien „Ungarische Geschichtswissenschaft und Archäologie“ an der Universität Eötvös Loránd in Budapest angefangen. Sie hat hier Möglichkeit gehabt von den besten Vertretern dieser Disziplinen lernen zu können. Ihre langjährige Tätigkeit und wissenschaftliches Lebenswerk ist eng mit dem Budapester Historischen Museum und dadurch auch mit der Hauptstadt verbunden.

Seit Sommer 1963 hat sie als Praktikantin in der Abteilung für Vor- und Altertumsgeschichte des Museums gearbeitet, 1965 ist sie in der Mittelalterlichen Abteilung angestellt worden. Seit Ende der 60er Jahre hat sie beinahe am ganzen Gebiet der Hauptstadt archäologische Ausgrabungen geführt. Ihre wichtigsten Forschungsgebiete sind die Siedlungen um Buda und um Pest, Pest im Mittelalter und unter der Türkenherrschaft, sowie das Dominikanerkloster auf der Margareteninsel. Zu ihren bedeutendsten Werken gehört die Erforschung und die Bearbeitung des Fundmaterials der Dörfer von Gercse, Szent Dienes und Csót im Mittelalter. Den Dokortitel hat sie 1977 erworben, ihre Dissertation ist unter dem Titel „Angaben zur Siedlungsgeschichte der Pester Ebene zur Zeit der Arpaden“ im Jahre 1983 im Buchformat erschienen.

Sie hat bei den erschlossenen Dorffragmenten an der Spur der Autobahn M0 erkannt, dass die Siedlungen um Pest und um Buda im 11-13 Jh. zum Typ der sog. äußeren Gartensiedlungen gehören.

Sie hat sich sowohl bei der archäologischen als auch bei der Baudenkmal-Forschung der Pester Stadtmauer des Mittelalters und im 15.Jh., sowie bei der verschiedenen Werkstätten an den beiden Seiten dieser Mauer verdient gemacht. Im Jahre 1969 hat sie ihre Arbeit in der Pester Innerstadt in der Városház utca (Strasse) begonnen, wo sie einen Teil der frühen Stadtmauer identifiziert hat. Sie hat die – heute kaum mehr sichtbaren – Überreste der Stadtmauer aus dem 15. Jh. in jedem einzelnen Haus am Kiskörút – Károly körút (Ring), Múzeum körút (Ring), Magyar utca (Straße), Fővám tér (Platz) untersucht und doku-

mentiert. Sie hat das Tor nach Vác identifiziert, das Tor nach Kecskemét und einen langen Abschnitt der Mauer im nördlichen Hof des Rathauses erschlossen. Die Forschungsergebnisse hat sie 1980 in ihrer Abschlussarbeit an der Fachingeniuerausbildung der Fakultät für Baudenkmalerschutz an der Budapester Technischen Universität bekannt gegeben.

Durch die weiteren archäologischen Ausgrabungen, durch die freigelegte Lederwerkstatt in der Molnár utca (Straße) und die Überreste eines Turmes in der Régiposta utca (Straße), durch die Erforschung der Kirche und der Dschami in der Szerb utca (Straße) 21. hat sie weitere wichtige Angaben zur Geschichte von Pest im Mittelalter und während der türkischen Belagerung geliefert.

Zur selben Zeit hat sie mehrere Studien zu den Holz- und Lederfunden in den Brunnen von Buda und zu Buchbeschlügen publiziert. Die Letzteren gehören eng zur zeitgenössischen Buchkultur. Diese Forschungen gehören organisch zu ihrer vielseitigen kulturgeschichtlichen Tätigkeit.

Im Jahre 1995 hat sie mit der Ausgrabung der Dominikanerkirche und des Nonnenklosters auf der Margareteninsel begonnen. Als Ergebnis dieser ist ein königlicher Hof mit mehreren Gebäuden aus dem 13.Jh. zum Vorschein gekommen. Durch eine außerordentlich präzise archäologische Arbeit und Verarbeitung hat sie ein Fundmaterial ans Tagelicht gebracht, das unentbehrlich bei der Topografie des mittelalterlichen Buda ist, und das wesentlich zum besseren Kennenlernen der Geschichte und der Topografie der Stadt beigetragen hat.

Neben der Feldarbeit sind ihr weitere wichtige Aufgaben im Museum zugefallen. Sie hat 1975–1985 als Leiterin der Abteilung für Archäologie und Restaurierung, 1983–1985 als Leiterin der Mittelalterlichen Abteilung und 1987–1990 als wissenschaftliche Beraterin gearbeitet. Sie hat an den in- und ausländischen Ausstellungen der Abteilung ständig aktiv mitgewirkt. Hervorzuheben sei die Präsentation der Stadtmauer aus dem 15.Jh. im Zentralgebäude des Stadtschutzvereins sowie die Ausstellung über die Ausgrabungen auf der Margareteninsel und über die Ergebnisse der Erschließung der Dörfer an der Autobahn M0 im Budapester Historischen Museum.

Liebe Kati! Wir wünschen Dir für die Zukunft alles Gute, Gesundheit, sowie viele-viele weitere Publikationen, die dann selbst unser Wissen bereichern werden.

Judit Zádor